

‘Ik herkende zelfs mijn kinderen niet’

TEKST: DAGMAR VAN DER NEUT
BEELD: MANON VAN DER ZWAAL

Bea Jacobs (43) verloor haar geheugen na een auto-ongeluk. In één klap waren vijftien jaar herinneringen gewist. ‘Ik vroeg: “Wie is die aardige meneer die hier steeds komt met zijn kinderen? Werkt die hier?” Toen werd pas duidelijk dat ik mijn man niet herkende.’

Dagboeken, fotoalbums, medische papieren, agenda's, notitieblokken en post-it plakkertjes met aantekeningen; Bea Jacobs heeft zich goed voorbereid op dit interview. Op de keukentafel ligt haar geheugen. Acht jaar geleden, op haar vijfendertigste, verloor ze in één klap vijftien jaar aan herinneringen. Wat er op die zonnige januaridag in 1999 gebeurde, weet ze alleen van horen zeggen.

Ze spreekt enigszins vlak en monotoon. ‘Ik kwam terug van mijn werk, mijn jongste dochtertje van vier ging met mij naar het hertenkamp om de beestjes eten te geven. Zij zat op haar fietsje en ik liep ernaast. Er reed een vrouw in een auto de weg op. De zon stond laag, ze zag mij niet en kedèng, daar ging ik dan. Ze reed niet hard, maar ik kwam op de motorkap terecht en mijn hoofd knalde vol tegen de voorruit. Ik was meteen knock-out.’

Bea lag bijna een maand in coma. Toen ze bij be-

wustzijn kwam, verstond ze de neuroloog niet. ‘Ik sprak alleen nog plat Limburgs, net als in mijn jeugd.’ Ze pakt het fotoalbum dat is gemaakt van haar tijd in het ziekenhuis. Foto's van Bea in het ziekenhuisbed worden afgewisseld met kindertekeningen die haar dochtertjes van toen vier en zes voor haar maakten. Aan Bea was dat niet besteed. Alles ging langs haar heen, en van de drie maanden na het ongeluk weet ze niets meer. Maar dat is niet het enige.

‘Ik vroeg aan ons mam: “Wie is die aardige meneer die hier steeds komt met zijn kinderen? Werkt die hier?” Toen werd pas duidelijk dat ik mijn man Henrie niet herkende. Ik was dus de vijftien jaar voor het ongeluk in één klap kwijtgeraakt. Ik ben getrouwd in... even kijken...’ Bea bestudeert de binnenkant van haar trouwring. ‘O ja: in 1989, dus tien jaar voor het ongeluk. En ik denk dat ik hem twee, drie jaar daarvoor heb leren kennen.’ Hun eerste ontmoeting, hoe de vonk oversloeg, hun huwelijk, de zwangerschappen, de geboorte van de

kinderen, hun eerste woordjes, de leuke vakanties met het gezin: alles is weg.

Houden van mensen die je niet kent, gaat ook niet vanzelf. Al vond Bea het nooit raar dat ‘die aardige meneer’ haar een zoen gaf, of af en toe naast haar kwam liggen in het ziekenhuisbed om even te knuffelen. ‘Er was op een of andere manier toch een gevoel dat ze bij me hoorden, maar hoe of wat, dat wist ik niet. Je denkt ook niet zo veel na als hersenletselpatiënt. De gedachten van gezonde mensen worden gevormd door het verleden en alles wat je weet, maar ik ging gewoon uit van het nu. Vooruit- of terugkijken is in eerste instantie niet aan de orde. Je leeft in het moment, en je gaat ervan uit dat de mensen om je heen het goed met je voorhebben.’

Weer even kind

Als Bea hoort dat ze naar huis mag, denkt ze dat ze naar het huis van haar ouders zal gaan. De herinneringen aan haar jeugd zijn namelijk nog wel intact. ‘Thuis’ is dus het huis uit haar kindertijd. ‘Ik weet dat we op een boerderij woonden, en ik werkte mee in het huishouden. Ons pap had zo’n grote auto die werd volgeladen met alle kinderen, en dan gingen we naar onze grootouders. Die hadden zo’n gesloten boerderij en daar moesten we achter de poort blijven. Of toen mijn jongste broer en zus geboren werden: de dokter zei dat het er maar één zou worden. Hij was zijn handen al aan het wassen na de eerste, en toen zei mijn moeder: “Er komt er nog één!”’ Ze vertelt makkelijker en haar ogen stralen meer als ze

vertelt over de dingen die ze zich écht kan herinneren.

Stukje bij beetje moet Bea aan de hand van foto’s en verhalen van haar man leren hoe haar leven vanaf haar twintigste is geweest. Ze moet niet alleen haar echtgenoot, haar kinderen en zichzelf weer leren kennen, ze moet ook opnieuw leren lopen en praten. Tegelijk met haar dochttertjes leert ze lezen en schrijven. En later pikt ze via hen ook algemene kennis op, over bijvoorbeeld de Nederlandse geschiedenis.

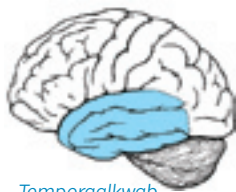
Niet alleen Bea’s langetermijngeheugen is voor een groot deel weg, ook haar kortetermijngeheugen is niet goed meer. In het begin gebruikte ze daarom geheugenkaartjes die ze overal in huis neerlegde. ‘MEE NAAR SCHOOL NEMEN’, ‘WAS DROGEN’, ‘BROOD UIT DIEPVRIES HALEN’. Inmiddels heeft ze deze kaartjes minder nodig, maar ze houdt wel nauwkeurig een agenda bij. Daarin staat per half uur precies wat ze die dag gaat doen. Bovendien houdt ze een dagboek bij om terug te kunnen lezen wat ze een week geleden ook al weer deed. ‘Dit dagboek is eigenlijk mijn leven. Als ik het niet teruglees, dan weet ik niet meer wat ik allemaal gedaan heb. Gisteren weet ik nog, maar daarvoor... Maandag... Nee, dat zou ik zo niet weten.’

Toch verankeren zich bepaalde dingen op een gegeven moment wel. Veel herhaling is daarbij het belangrijkste hulpmiddel. Door foto’s steeds weer opnieuw te bekijken en steeds weer opnieuw de verhalen erbij te lezen, blijven ze uiteindelijk wel een beetje hangen. ‘En dingen die ik iedere week op vaste

Waarom zijn oude herinneringen het sterkst?

Bij het auto-ongeluk werd het hoofd van Bea Jacobs aan de linkerkant geraakt. De grootste beschadiging in de hersenen bevindt zich dan ook links, in de temporaalkwab. Door bloedingen in dat deel van de hersenen is daar nu een gebied ontstaan van zo’n drie centimeter in doorsnede waar de dichtheid van zenuwcellen is verminderd. Door zo’n klap tegen het hoofd schudt het brein met geweld in de schedel heen en weer, waardoor ook de tegenoverliggende kant (bij Bea de rechtertemporaalkwab) schade heeft opgelopen. De temporaalkwabben zijn de opslagplaats voor onze lange-termijnherinneringen. Dat verklaart de verdwenen vijftien jaar in de herinnering van Bea. Maar waarom weet ze nog wel alles van haar jeugd? Geheugendeskundige Gezinus Wolters van de universiteit Leiden: ‘Jongere herinneringen zijn gevoeliger voor beschadiging. Dat zie je ook bij Alzheimerpatiënten. De oudste herinneringen blijven het langst gespaard. Het verster-

ken van herinneringen, en daarmee van verbindingen in de hersenen, gaat een heel leven door. Oude herinneringen hebben simpelweg meer tijd gehad om zich te verankeren in het brein. We weten echter nog niet zoveel dat we precies begrijpen waarom het dan net die vijftien jaar zijn die verdwenen zijn. Je kunt geen plek in de hersenen aanwijzen waar de periode tussen je twintigste en je vijfendertigste zit opgeslagen.’ Bea heeft ook een slecht kortetermijngeheugen. Volgens Wolters duidt dat erop dat waarschijnlijk ook de hippocampus beschadigd is. ‘Via de hippocampus, die aan de binnenkant van de temporaalkwab ligt, worden nieuwe ervaringen opgeslagen. Na een aantal dagen, maanden of jaren verplaatsen de herinneringen zich van de hippocampus naar de temporaalkwabben. Bea kan met veel herhalen nog wel nieuwe dingen opslaan, dus dat doet vermoeden dat de hippocampus niet geheel beschadigd is.’

Temporaalkwab

‘Soms word ik heel kwaad als ze zeggen: “Zo was je vroeger niet.” Ik kan niet vergelijken, ik ben wie ik nu ben’

tijden heb, weet ik bijvoorbeeld ook. Op donderdag yoga, dat soort dingen.’

Tweede huwelijksreis

Een jaar of twee na het ongeluk regelt Bea als verrassing een reis voor het hele gezin naar Kreta. Daar waren zij en haar man tien jaar daarvoor ook op huwelijksreis geweest. ‘Dat was symbolisch, om te laten zien: we trouwen opnieuw.’ Van Henrie kreeg ze een tweede trouwring. ‘Ik ben twee keer getrouwd met dezelfde man,’ zegt ze een beetje trots.

Hoewel Bea en Henrie er bewust voor kozen met elkaar verder te gaan, is het niet gemakkelijk geweest om het gewone gezinsleven weer op te pakken. Dat blijkt vooral als de twee dochters, inmiddels dertien en veertien, binnenkomen. Met veel kabaal en norske gezichten gaan ze zonder iets te zeggen boterhammen smeren in de keuken. Dan valt de oudste tegen haar moeder uit: ‘Heb je niet al genoeg verteld over je hersenletsel?’ ‘Nee,’ reageert Bea droogjes, terwijl ze de interviewer verontschuldigend aankijkt. Er valt een pijnlijke stilte. ‘En dan vertel je zeker weer dat het allemaal zo goed gaat, hè? Nou, daar merken wij anders helemaal niets van! Jullie hebben alleen maar ruzie!’ Boos lopen de meisjes de kamer uit, de deur wordt hard dichtgeslagen.

Als ze weg zijn, kijkt Bea naar beneden. ‘Het gaat

inderdaad niet goed, nee.’ Ze snapt dat haar dochters boos zijn. ‘Ze zijn versneld volwassen geworden. Als kleine meisjes hadden ze al verantwoordelijkheden en moesten ze rekening houden met mij. Ze kunnen niet te veel vriendinnen meenemen, want ik kan niet tegen drukte en gekwebbel in huis. Ze hebben zoveel moeten inleveren. Voor de meiden is het nu de zoveelste keer dat alle aandacht naar mij gaat. En ze denken ook: straks komt dat interview in een blad en dan staat erin dat alles goed gaat, terwijl dat niet zo is. Maar ja, je gaat de vuile was niet buiten hangen.

Mijn man en ik hebben wel problemen, ja. Ik ben soms jaloers als hij lekker naar zijn werk gaat, of leuke dingen gaat doen met vrienden. Ik werkte vroeger met moeilijk opvoedbare jongeren, regelde survivaltochten voor ze, maar sinds het ongeluk kan dat allemaal niet meer. Ik kan niet goed meer plannen en mijn initiatief is verminderd. Vroeger lieten we elkaar vrij. Maar nu ben ik zo afhankelijk.’

De dingen die Bea en haar man wel samen doen, gaan ook niet meer zoals vroeger. ‘We houden allebei van lange wandelingen, maar hij kan niet snel lopen vanwege rugklachten, en ik loop sinds het ongeluk juist heel snel. We moeten daar een nieuwe vorm voor vinden. Het schijnt dat ik me minder goed kan verplaatsen in anderen dan vroeger. Toch word ik daar soms ook heel kwaad van. Dan zeggen ze: “Dat kon je vroeger wel,” of “zo was je vroeger wel.” “Ja, en nu niet meer,” zeg ik dan. Ik kan niet aangeven of het beter gaat of slechter. Weet ik veel! Ik ben wie ik ben, op dit moment. Ik kan niet vergelijken.’

Niet huilen

Echt verdriet over de dingen die ze niet meer weet, heeft Bea niet. ‘Huilen heeft een hele tijd niet gekund. Ze zeiden dat het systeem voor huilen in de hersenen beschadigd is. Pas de laatste weken komt dat weer. Ik lachte kennelijk vroeger ook meer. Voluit lachen, schaterlachen, dat doe ik niet meer. Maar wie weet komt dat nog.

Op het moment is het ieder voor zich hier in het gezin. Ik hoop dat we weer meer gezamenlijkheid krijgen. Het is heel belangrijk dat de omgeving na zo’n ongeluk niet alleen het slachtoffer in de gaten houdt, maar ook het directe gezin. Eigenlijk heb je steeds weer opnieuw hulp nodig. Een gebroken been gaat over, maar dit niet. Iedere situatie brengt opnieuw moeilijkheden of verrassingen met zich mee. Henrie zei een keer: “Dat ongeluk heeft niet alleen jou getroffen, maar het hele gezin.” ■